

Nuo didžiausio metų įvykio iki tolimos praeities akimirų

Darius Černius

Tik ką baigtas spausdinti Lietuvos bajorų karališkosios sąjungos (LBKS) istorijos ir kultūros žurnalas „Lietuvos bajoras“, redaguojamas ir spausdinamas Šiauliuose. Šiame numeris – jau 26-tas.

„Pagarba siekiantiems aukštesnių tikslų“, – taip savo skiltį pavadino vyriausiasis redaktorius Leonas Peleckis-Kaktavičius, pažymėdamas, jog didžiausias metų įvykis – Lietuvos bajorų karališkosios sąjungos ir partnerių (visų pirma – Lietuvos kariškių) pastangomis Žalgirio mūšio lauke pa-

roda apie stilistinius, techninius ir ypač siužetinius pokyčius dailėje, baigiantis viduramžiams ir žengiant į ankstyvuosius Naujuosius laikus.

Visi trys istorijai ir šiandienai skirti pasakojimai susiję su Rietavu. Oginskių kultūros istorijos muziejaus direktorius Vytautas Rutkauskas pristato Rietavo *Genius Loci* (vietos dvasia), Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkė prof. dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė atveria Rietavo dvaro parko archyvinę tyrimų atodangą, Lietuvos mokslo tarybos vyriausioji specialistė dr. Jolita Klimavičiūtė supažindina su Rietavo dvaro oranžerijos likimu.

Mokslui skirtose rubrikoje – Evaldo Vailionio studija „LDK valdovo/valstybės heraldika XV a. plokštiniuose kokliuose“ ir dr. doc. Jūratės Čirūnaitės straipsnis „Kaip vadino Gardino pavieto moteris 1567 m. dokumente“.

Literatūrai ir menai skirtuose puslapiuose – dviejų bajorų, Lietuvos rašytojų sąjungos narių – kūryba: Dalios Teišerskytės eilėraščiai ir Leono Peleckio-Kaktavičiaus novelės.

LBKS Garbės bajoras, profesorius emeritas Jurgis Vanašas užbaigė dar vieną labai įdomų darbą – knygą „Pliateriai. Asmenybės, veikla, paminklai“. Skaitytojus ji pasieks tik kitais metais, o žurnalas supažindina su jos turiniu.

Rubrikoje „Bajorai – meninkai“ – Vilniaus krašto bajorų sąjungos Garbės vado Kazimiero Mackevičiaus straipsnis

statytas paminklas. Bajoriška iniciatyva susilaukė ypatingo dėmesio – skulptūros atidengimas įgavo valstybinį mastą. Paminkliniame akmenyje iškalta užrašą „Nuo lietuvių tautos už bendrą pergalę“ kartojo ne tik Lietuvos, bet ir Lenkijos vadovai.

„Daug didelių ir mažesnių darbų yra nuveikę mūsų bendruomenės nariai. Pagarba kiekvienam, kuris siekia aukštesnio tikslo, ypač tam, kuris tai daro tyliai, be reklamos, kaip ir dera tikram bajorui“, – įsidėmėtini redaktoriaus žodžiai.

Į dešimt tradicinių „Lietuvos bajoro“ anketos klausimų atsako rašytoja, 400 dainų tekstų autorė, LBKS Garbės bajorė Dalia Teišerskytė.

„Aktualijų“ rubrikoje – Enrikos Musteikytės pasakojimai – „Palydos ir Žalgirio mūšio lauką“ ir „Žalgirio mūšio pergalės valstybinis minėjimas“, iliustruoti dabar jau istorinėmis nuotraukomis.

Praėjusį rudenį Anapilin išėjusi pirmąjį LBKS vadą dr. Joną Stankų prisimena jo dukra Dalila ir bendražygiai – Eugenijus Čerškus, Indrė Chmiliauskaitė-Makaršienė ir Giedrė Bulotaitė-Jurkūnienė. Čia – ne tik prisiminimai apie šį iškilų žmogų, bet ir nemažai vertingos informacijos apie Sąjungos pirmuosius žingsnius bei asmenybes, atkūrusias kilmingųjų organizaciją.

„Nuo Sacro iki Profano“, – toks paslaptingas Daivos Mitrulevičiūtės pasakojimo pavadinimas, kuris nukelia į Valdovų rūmus, į juose iki rugsėjo 27-osios veikusią išskirtinę tarptautinę parodą, kurioje rodyta Giorgio Baratti dailės kolekcija iš Milano. Tai – pa-

„Skulptūroje – vitališkumas, drožyboje – gilus Lietuvos istorijos pažinimas“, skirtas bajorui dailininkui Pranuui Butkevičiui, kurio šimtmečio jubiliejus minimas šiame numeris.

Savo giminės istoriją pasakoja LBKS signatarė Giedrė Bulotaitė-Jurkūnienė. Tekste „Po smiltelę iš atminties gilversmių“ – daug įdomaus, įsidėmėtino.

Rubrikoje „Atgarsiai“ – kelių autorių išpūdziai apie metus vainikuojantį pokylį Vilniaus rotušėje, iliustruoti ir archyvinėmis nuotraukomis.

Apie iš kelių šalių ir giminės susitikimą Raseinių rajone suvažiavusius net 77 kraujo brolius ir seseris pasakoja Šiauliuose gyvenantis LBKS Garbės bajoras Algimantas Blinstrubas. Susitikimo dalyviai vienbalsiai nutarė senojo dvaro vietoje, Blinstrubiškėse, pastatyti paminklinį atminimo akmenį.

LBKS įvykių kroniką parengė Audronė Musteikienė.

Žurnalas gausiai ir labai skoningai iliustruotas. Atskiro pagyrimo verta „Saulės Titnago“ spaustuvė: tokį leidinį ir į rankas malonu paimti, ir pačiam neatlaidžiausiam skaitytojui pasiūlyti. Tikrai *bajoriškas* leidinys.

Pirmajame žurnalo viršelyje – LBKS ir partnerių pastangomis Žalgirio mūšio lauke pastatytas paminklas (skulptorius – Valentinas Šimonėlis), jo atidengimo, dalyvaujant Lietuvos ir Lenkijos vadovams, akimirka, ketvirtajame – marmurinis Belgijos meistrų darbo altorius su kunigaikščio Irenėjaus Oginskio skulptūra Rietavo šventovėje (skulptorius – Pjeras Armandas Katje).

Kultūros kronika

Lapkričio 19 d. Ukrainoje vyko Europos Sąjungos nacionalinių kultūros institutų tinklo (EUNIC) kino festivalis, kuriame buvo galima pamatyti ir šešiomis „Sidabrinėmis gervėmis“ apdovanotą Karolio Kaupinio filmą „Nova Lituania“. Šių metų festivalio temą „Neribotos galimybės“ padiktavo pasaulį užklupusi pandemija. Programoje – devyni filmai, kuriuose kalbama apie neeilines situacijas ir reakcijas į jas, iššūkius ir sprendimus, krizes ir per jas atrandamas naujas galimybes. Filmai pristatyti ne tik Ukrainos sostinėse, bet ir šalies regionų žiūrovams – festivalis vyko Kijeve, Lvoje, Odesoje, Dnipre ir Mariupolyje.

Lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos ambasada Lenkijoje, bendradarbiaudama su Lenkijos žydų istorijos muziejumi POLIN, Vilniaus universiteto Istorijos fakultetu ir Lietuvos kultūros atašė surengė nuotolinę mokslinę konferenciją „Vilniaus Gaono spindesyje: Lietuvos žydų istorija“ („In the Radiance of Vilna Gaon: History of Lithuanian Jewry“). Konferenciją paskaita apie Vilniaus Gaoną pradėjo dr. Lara Lempertienė iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos. Pranešimus apie Vilniaus Gaoną ir Lietuvos žydų istoriją skaitė prof. Jurgita Verbickienė ir dr. Saulius Kaubrys iš Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto, Aivaras Poška iš Lietuvos istorijos instituto, prof. Vladimiras Levinas ir prof. Shaulas Stampferis iš Jeruzalės Hebrajų universiteto, prof. Anna Michałowska-Mycielska iš Varšuvos universiteto.

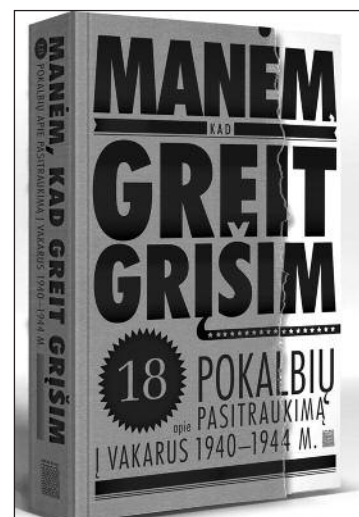

Papildant Romualdo Kriaučiūno straipsnį „Sakytinės istorijos projekto mintis gimė prieš 25 metus“

Malonu, kad Romualdas Kriaučiūnas prisiminė mūsų knygos „Manėm, kad greit grįšim“ (Vilnius: Aukso žuvis, 2014) istoriją („Draugo“ kultūrinis priedas, 2020 m. lapkričio 21 d.). Knygos pradžia buvo JAV LB Sakytinės istorijos projektas, kuris buvo pradėtas prieš 25 metus ir kurio sukaktį Romualdas mini savo straipsnyje.

Iš projekto metu surinktų 65 pokalbių apie pasitraukimą iš Lietuvos 1940–1944 m. knygai atrinkome 18 pokalbių.

Išsamų Kriaučiūno straipsnį norėtume papildyti informacija, kad visus nesutrumpintus, autentiškus 65 pokalbius galima rasti JAV ir Lietuvos archyvuose. Visi projekto pokalbiai (garso įrašai ir transkribuoti interviu), informacija apie pašnekovus, papildoma medžiaga (kaip antai, nuotraukos), padovanoti prisiminimai ir kiti dokumentai buvo įrašyti į DVD MP3 formatu. JAV originalią projekto medžiagą kartu su įrašyta medžiaga DVD rasite Lituaniistikos tyrimų centre, Lemonte, saugomame Pasaulio lietuvių archyve. Projekto medžiagos kopijos (tik į DVD įrašyta medžiaga) atiduotos Amerikos lietuvių kultūros archyvui (ALKA), Pasaulio lietuvių Bendruomenės Lituaniistikos katedrai University of Illinois at Chicago, University of Washington Library ir Balzeko lietuvių kultūros muziejui. Lietuvoje DVD atiduoti Lietuvos centriniam valstybės archyvui, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionaliniam publikuotų dokumentų archyvinio fondo vaizdo ir garso dokumentų archyvui, Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išėivijos institutui ir Lietuvių kalbos institutui.

Laima Petrauskaitė-VanderStoep, Dalia Stakytė-Anysienė, Dalia Cidzikaitė